

D ó m s o r ð:

Stefndi, Íscargo h.f., skal vera sýkn af öllum kröfum stefnanda, skilanefndar Vængja h.f., í máli þessu.

Stefnandi, skilanefnd Vængja h.f., greiði stefnda, Íscargo h.f., kr. 15.000,00 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagrði aðför að lögum.

Föstudaginn 29. nóvember 1985.

Nr. 105/1984. **Iscargo h/f**

(Þorsteinn Júlíusson hrl.)

gegn

skilanefnd Vængja h/f

(Guðjón Styrkársson hrl.)

Aðild. Kaupsamningur. Hlutabréf. Kvörtun.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Magnús P. Torfason, Björn Sveinbjörnsson, Guðmundur Jónsson og Magnús Thoroddson og Gaukur Jörundsson prófessor.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 28. maí 1984. Dómkröfur hans eru þær, að hann verði sýknaður og stefnda gert að greiða honum málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur og áfrýjandi dæmdur til að greiða málskostnað fyrir Hæstarétti.

Nokkur ný gögn hafa verið lögð fyrir Hæstarétt.

Fallast ber á þá úrlausn héraðsdómara, að Guðjón Styrkársson hafi haft umboð eigenda þeirra hlutabréfa, er mál þetta snýst um, til þess að framselja bréfin og ráðstafa kröfum þeirra vegna kaupanna til Vængja h/f. Áfrýjandi verður því eigi sýknaður vegna aðildarskorts. Þá telst það sannað, að hluthafar og hlutafélagið hafi fallið frá forkaupsrétti sínum til bréfanna og enn fremur að áfrýjanda hafi verið boðin afhending þeirra.

Gegn andmælum af hálfu stefnda telst það ósannað, að áfrýjandi hafi í tæka tíð haft uppi kröfu um riftun á samningnum frá 28. ágúst 1979 um kaup á hlutabréfum í Vængjum h/f.

Ekki er heldur í ljós leitt, að ákvæði III. kafla laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga eigi hér við.

Samkvæmt því, sem nú hefur verið rakið, þykir rétt að staðfesta niðurstöðu hins áfrýjaða dóms.

Eftir þessum málalokum verður áfrýjanda gert að greiða stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, er ákveðst 55.000,00 krónur.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, Iscargo h/f, greiði stefnda, skilaneftnd Vængja h/f, 55.000,00 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómi þessum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 22. mars 1983.

Mál þetta, sem var dómtekið í dag, hafa Vængir h.f., Reykjavík, höfðað fyrir dóminum á bæjarþingi 26. mars 1981 á hendur Iscargo h.f., Reykjavík, til greiðslu andvirðis hlutabréfa í Vængjum h.f. skv. kaupsamningi, dags. 28. ágúst 1979, og viðbótarsamkomulagi, dags. 30. ágúst 1979.

1.0

Í lok ágústmánaðar 1979 ráðstafaði stefnandi til stefnda þrem flugvélum sínum með kaupleigusamningi og öllum eignum sínum á Reykjavíkurflugvelli með kaupsamningi. Samhliða þessum samningum var gerður samningur milli 8 hlutahafa í Vængjum h.f. og Iscargo h.f. um kaup hins síðarnefnda á ríflegum meirihluta hlutafjár í félaginu, samtals að nafnverði 5.829.000 gkr. fyrir 27.000.000 gkr., er greiða skyldi í þrennu lagi fyrir 1. janúar 1980. Samkvæmt samningnum skuldbundu seljendur sig til þess að hafa gengið úr skugga um, hvort aðrir hluthafar í Vængjum h.f. vildu neyta forkaupsréttar síns, áður en fyrsta greiðsla færi fram, en við það tækifæri skyldu öll hlutabréfin afhent og framseld stefnda gegn tryggingu fyrir greiðslu eftirstöðva.

Lögð hefur verið fram í málinu yfirlýsing stefnda, dags. 30. ágúst 1979, um að andvirði hlutabréfanna verði varið til greiðslu á viðskiptaskuld

Ferðamiðstöðvarinnar h.f. við Vængi h.f. fyrir áramót 1979/1980. Stefndu hafa ekki greitt andvirði hlutabréfanna, og þeir hafa ekki fengið þau afhent.

Þann 16. júlí 1980 tilkynnti lögmaður stefnanda stefnda, að hann hefði ásamt Jóni Gunnari Stefánssyni verið kosinn í skilanefnd til undirbúnings slita á félaginu þann 25. júní 1980. Þessu bréfi svaraði stefndi hinn 20. ágúst 1980 á þá leið að Iscargo h.f. hefði ekki keypt nein hlutabréf í Vængjum h.f.

2.0

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndi verði dæmdur til að greiða honum kr. 383.332,00 með dómvöxtum frá 1. apríl 1981 af kr. 270.000 til greiðsludags auk málskostnaðar að skaðlausu samkvæmt lágmarksgjaldskrá Lögmannafélags Íslands og aukatekjulögum og útlagðan kostnað skv. reikningum. Sérstaklega krefst hann þess, að beitt verði ákvæðum 3. mgr. 177. gr., sbr. 182 gr. laga nr. 85/1936, hvernig sem málið fer.

Af stefnda hálfu er aðallega krafist sýknu, en til vara sýknu að svo stöddu og til þrautavara, að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda stefnufjárhæðina eða aðra lægri fjárhæð gegn afhendingu hlutabréfanna með áritun um höfnun forkaupsréttar. Loks er krafist málskostnaðar að mati dómsins, hvernig sem málið fer.

Við upphaf málsins komu fram eftirtalдар málsástæður af hálfu stefnda:

Að stefnandi sé ekki réttur aðili máls þessa, þar sem hann hafi ekki verið aðili að kaupsamningnum og ekki orðið aðili að honum síðar. Þá er því haldið fram, að öðrum hluthöfum hefði ekki verið boðinn forkaupsréttur og stefnda aldrei verið boðin afhending hlutabréfanna eða skorað á þá að taka við bréfunum gegn greiðslu kaupverðsins. Því er haldið fram, að það hafi verið ákvörðunarástæða og forsenda af hálfu stefnda, að hlutafélagið Vængir stæði fjárhagslega ekki verr en tölvuútskrift af bókhaldi félagsins, sem kaupendum var afhent við samningsgerð, sýndi. Því hefur hér verið haldið fram, að gífurlegar aðrar og meiri skuldir hafi komið í ljós og að þar með hafi forsendur verið brostnar fyrir kaupnum. Staðhæft er, að framkvæmdastjóri stefnda hafi tilkynnt fyrirsvarsmanni eigenda hlutabréfanna, að forsendur kaupanna væru brostnar. Varakrafan er studd þeim rökum, að stefnandi hafi ekki verið reiðubúinn til að afhenda hlutabréfin á gjalddaga. Í greinargerð stefnda er því hreyft, að stefnukröfur séu ekki dómtækar, vegna þess að krafist sé söluandvirðis hlutabréfa, án þess að gagngreiðsla sé boðin fram. Þá er kröfum stefnanda mótmælt sem allt of háum, enda geti stefnufjárhæð málsins ekki verið hærri en höfuðstóll skuldarinnar. Stefndi áskildi sér í greinargerð sinni allan rétt til að koma fram með fleiri málsástæður síðar.

Af hálfu stefnanda hefur öllum kröfum og málsástæðum stefnda verið mótmælt.

Í fyrsta þinghaldi eftir framlagningu greinargerðar stefnda var því lýst yfir af hálfu stefnanda, að hlutabréfin væru, hefðu verið og mundu verða tilbúin til afhendingar.

3.0

3.1 Af hálfu stefnanda hefur verið lagt fram svohljóðandi vottorð eigenda hlutabréfanna, dags. 25. janúar 1982: „Við undirrituð, sem með kaupsamningi, dags. 28. ágúst 1979, seldum Iscargó h.f. hlutabréf okkar í Vængjum h.f., veittum Guðjóni Styrkárssyni, hrl., fullt umboð til þess að selja bréfin, svo og framselja þau Iscargó h.f., einnig til þess að framselja Vængjum h.f. kröfur okkar samkvæmt samningnum.“ Vottorð þetta er undirritað f.h. tveggja hluthafa af Guðjóni Styrkárssyni skv. umboði. Báðir þessir hluthafar hafa komið fyrir dóminn og staðfest umboðið.

Annar þessara manna, Friðjón Sæmundsson, hefur gefið tvö utanréttarvottorð, sem lögð hafa verið fram í málinu, annað dags. 18.6. 1980, um að hann hafi engum heimilað sölu hlutabréfa sinn og hitt, ódagsett, um að Guðjón Styrkársson hafi haft rétt til að selja og framselja hlutabréf sín.

Við yfirheyrslu fyrir dómnum kom fram, að þetta vitni hafði á sínum tíma viljað binda áritun framsals á hlutabréf sín skilyrði um greiðslu skuldar Ferðamiðstöðvarinnar h.f. til sín.

Af hálfu stefnanda hefur verið lýst yfir, að félagið hafi haft leyfi viðkomandi ráðuneytis til að eiga meira en 10% hlutafjár, sbr. 28. gr. laga nr. 77/1921 og nú 46. gr. laga nr. 32/1978.

Að svo vöxnu máli þykir bera að hrinda þeirri málsástæðu stefnda, sem byggð er á umboðsskorti og aðildarskorti.

3.2 Stefnandi hefur lagt fram ljósrít af bréfi til hluthafa, þar sem forkaupsréttur er boðinn fram með áritun hluthafans Jónasar Sigurðssonar um móttöku, svo og vottorð pósthjónustunnar um móttöku bréfa í ábyrgðarpósti 19. nóvember 1979 til hluthafa. Af hálfu stefnanda er staðhæft, að bréf, samhljóða því bréfi, sem sent var Jónasi Sigurðssyni, hafi verið send öllum hluthöfum í ábyrgðarpósti, eins og greinir í vottorðinu. Að svo vöxnu máli þykir verða að leggja til grundvallar, að hluthöfum hafi verið boðinn forkaupsréttur með þessum hætti.

Við munnlegan flutning málsins 7. desember 1982 kom fram sú málsástæða af hálfu stefnda, að stefnanda hefði ekki verið boðinn forkaupsréttur, sem honum hafi borið skv. samþykktum hlutafélagsins. Af hálfu stefnanda hefur verið lýst yfir, að félagið hafi fallið frá forkaupsrétti. Að svo vöxnu máli þykir bera að hrinda þeim málsástæðum stefnda, sem byggjast á því, að forkaupsréttur hafi ekki verið löglega boðinn.

Samkvæmt gögnum málsins þykir bera að miða við, að efndir samningsins á umsömdum tíma hafi farist fyrir vegna viljaleysis stefnda, en ekki sökum þess, að stefnandi hafi verið ófær um að gera þær ráðstafanir, sem þurfti til efnda af hans hálfu.

3.3 Af hálfu stefnda er því ekki haldið fram, að gefnar hafi verið vísitandi rangar upplýsingar um fjárhagsstöðu fyrirtækisins við samningsgerð. Af hálfu stefnanda er því andmælt, að það hafi á nokkurn hátt verið forsenda við kaup á hlutabréfum í félaginu, að skuldir félagsins væru ekki meiri en upplýsingar lágu fyrir um við samningsgerð. Guðjón Styrkársson hæstaréttarlögmaður, sem kom fram f.h. Vængja h.f. við samningsgerðina, hefur þó skýrt frá því, að talað hafi verið um, að skuldir mættu fara fram yfir þá fjárhæð, sem greind er á fyrirliggjandi skuldalista um 5.000.000 gkr. Hann hefur lýst því yfir fyrir dóminum, að hann sé reiðubúinn til að greiða persónulega þá fjárhæð, sem yrði umfram kröfu skv. upprunalegum lista, ef félagið reyndist ekki eiga eignir til þess.

Af hálfu stefnanda hefur við málflutning verið lögð áhersla á það, að samningarnir þrír hafi í reynd verið einn heildarsamningur um sölu Vængja h.f. til Iscargó h.f. fyrir ákveðið verð og að ekki geti verið um það að ræða að rifta einhliða einum þessara samninga. Auk þess er því haldið fram, að formleg riftun hafi aldrei átt sér stað. Af hálfu stefnda er því haldið fram, að Kristinn Finnbogason, stjórnarformaður Iscargó h.f., hafi riftað samningnum munnlega. Um þetta atriði hafa ekki komið fram glöggar skýrslur, og þykir ekki fært að byggja dóm á því, að ekki hafi verið riftað eða of seint.

Við samningagerðina lá frammi listi yfir skuldir Vængja h.f., samtals að fjárhæð 55.146.366 gkr. Auk þess lá fyrir yfirlit yfir skuldir félagsins við Landsbanka Íslands, en það hefur ekki verið lagt fram í málinu. Samkvæmt kaupsamningnum og kaupleigusamningnum var gert ráð fyrir, að Iscargó h.f. yfirtæki skuldina í Landsbankanum. Samkvæmt yfirliti yfir eignir og skuldir Vængja h.f., sem mun hafa verið samið í sambandi við skattframtal á árinu 1979, var skuldin við Landsbankann 205.266.000 gkr., og þessi fjárhæð er einnig talin á viðskiptareikningi Iscargó h.f. hjá Vængjum h.f. fyrir árið 1979, sem lagður hefur verið fram í málinu. Samkvæmt reikningsyfirliti stefnda voru skuldir í Landsbanka Íslands og veðskuldir á flugvélum 205-210.000.000 gkr. Af hálfu stefnanda er því haldið fram, að fjárhæð þessi hafi verið 205.266.000 gkr. + 10.575.000 gkr., eða alls 217.266.000 gkr., allt veðskuldir. Stefndi telur sig hafa greitt Landsbankanum 248.115.702 gkr. auk ýmissa greiðslna, m.a. veðskuldir fasteigna 10.000.000 gkr. Af hálfu stefnanda er gerð sú athugasemd, að hluti greiðslunnar til Landsbankans séu dráttarvextir 4% á mánuði frá 1.9. til 31.12. 1979, samtals 40.480.000 gkr., en að greiðsla hafi ekki verið innt

af hendi fyrr en í desember 1979 og janúar 1980. Varðandi 10.000.000 kr. greiðsluna hefur verið gerð svofelld athugasemd af hálfu stefnanda: „Ýmsar greiðslur, t.d. áhvílandi á húsum voru einnig í Landsbanka. Getur því verið um tvítalningu að ræða, en Iscargó hefur ekki lagt fram gögn um þessar greiðslur,“

Guðjón Styrkársson hefur gert þá grein fyrir þeim kr. 10.575.000, sem félagið skuldaði í Landsbankanum, að Árni Guðjónsson hrl., stjórnarformaður Iscargó, hafi verið með þessa skuld til innheimtu og fengið hana greidda í Landsbankanum; skuldin hafi verið með veði í eign Vængja h.f. en gleymst þegar Landbankinn gerði lista þann um skuldir félagsins í bankanum, sem hafður var til hliðsjónar við samningsgerð, eigi að síður hafi stefnda verið fullkunnugt um kröfuna og ráð verið gert fyrir því, að stefndi yfirtæki hana sem veðskuld.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að skuldir Vængja, sem taldar áttu að vera í yfirlitinu, sem lá frammi við samningsgerðina, hafi reynst skv. kröfulýsingum 64.756.292 gkr.

Af hálfu stefnanda er í fyrsta lagi bent á það, að skuldaskráin, sem lá frammi, hafi borið yfirskriftina „Helstu viðskiptaskuldir pr. 30.08. '79“ og hafi verið listi um helstu lausaskuldir félagsins skv. bókhaldi þess og bestu vitund bókhaldarans og að kaupandi hafi haft fullan aðgang að bókhaldsgögnum félagsins svo og að skv. umtali við samningsgerðina hafi þessar skuldir mátt vera allt að 60.146.366 gkr. eða þar um bil.

Af hálfu stefnanda er því haldið fram, að lýstar kröfur hafi numið 66.894.916 gkr., þar af 1.787.000 gkr. þóknun til lögmanns stefnanda, sem hafi orðið til eftir samningsgerð vegna vanefnda stefnda og eigi því að dragast frá. Þá telur hann kröfur um vexti og kostnað, sem fallið hafi á eftir samningsgerð, einnig eiga að dragast frá, a.m.k. að fjárhæð 2.000.000 gkr., enda stafi þær af vanefndum stefnanda (sic). Því er haldið fram, að við samningsgerð hafi engin ógreidd opinber gjöld verið gjaldfallin, hins vegar hafi verið lagt á fyrirtækið síðar eins og hér greinir:

26.11. 1979 viðbót það ár

vegna rekstrar 1978			gkr.	5.854.200
30.8. 1980 álagning	kr.	10.565.800		
10.9. 1981 álagning	—	16.086.200		
14.4. 1982 lækkun	—	20.150.000	—	6.502.100
26.9. 1981 álagning			—	476.000
	Alls		gkr.	12.832.300

Um þessar álagningar hafi aðiljum ekki verið kunnugt þegar samið var, en hins vegar hafi öllum verið ljóst, að lögð yrðu á fyrirtækið opinber gjöld

vegna rekstursins 1979; ættu þessi gjöld því í rauninni að dragast frá lýstum kröfum til að vera sambærileg við skuldalistann frá því í ágúst 1979. Þegar skuldalistinn hafi verið leiðréttur skv. þessum upplýsingum, verði lýstar kröfur 50.275.516 gkr., sem telja megi sambærilegar tölur við yfirlitið, sem lá frammi við samningsgerðina. Þá er bent á það af hálfu stefnanda, að hlutabréf í Ferðamiðstöðinni h.f., sem Vængir h.f. áttu, hafi verið talin að verðmæti við samningagerðina á nafnverði kr. 1.950.000, en verið seld á fimmföldu nafnverði á árinu 1982, þannig að hagur félagsins hafi reynst betri að þessu leyti um sem svaraði 7.750.000 gkr. Að endingu er bent á það af hálfu stefnanda, að jafnvel þótt öll opinber gjöld séu reiknuð með, verði niðurstöðutalan 55.357.916 gkr., þegar dregnir hafi verið frá kostnaðarliðir, sem stafi af vanskilum stefnda, þ.e. þóknun til lögmanns og áfallnir vextir og kostnaður, alls 3.787.000 gkr., og tekið tillit til bættar eignastöðu, sem svari hagnaði af sölu hlutabréfa, 7.750.000 gkr.

Komið hefur fram, að Guðjón Styrkársson hefur greitt nokkuð af skuldum Vængja. Hann telur sig að vísu hafa leyst til sín þessar kröfur og eiga rétt til endurgreiðslu frá Vængjum h.f., en þó einungis að því marki, að stefndi þurfi ekki að sætta sig við, að skuldir félagsins reynist meiri en gert var ráð fyrir við samningsgerðina.

Þá hefur komið fram, að félagið hefur greitt kröfu Póstgíróstofunnar, 536.070 gkr., með fé, sem fékkst fyrir andvirði hlutabréfa í Ferðamiðstöðinni h.f. Stefndi hefur bent á, að kröfur sjöða verkályðshreyfingarinnar vegna starfsmanna Vængja h.f. séu áætlunartölur, sem sáralítill rök séu fyrir, og loks hefur komið fram af hálfu skilanevndarinnar, að hún telur vissar kröfur ekki eiga rétt á sér og hefur mótmælt þeim.

Samkvæmt því, sem hér hefur verið rakið, verður að telja, að stefnda hafi ekki tekist að sanna, að forsenda hans fyrir samningagerð varðandi skuldastöðu Vængja hafi reynst röng eða brostið, þannig að hann eigi að vera laus undan skuldbindingum sínum skv. samningnum.

3.4 Á dómþingi 1. júní 1982 var því lýst yfir af hálfu stefnda, að kaupum hefði verið rift vegna brostinna forsendna, sem fólgnar hefðu verið í verri fjárhagsstöðu fyrirtækisins, svo og vegna þess, að ekki hefði verið upplýst við samningsgerð af hálfu forsvarsmanna stefnanda, að öll flugrekstrarleyfi stefnanda hefðu verið afturkölluð og væru á síðustu undanþágu og útrunnin á sama tíma og kaupin fóru fram. Þessi málsástæða kom fram, þegar munnleg sönnunarfærsla og munnlegur málflutningur átti að fara fram, en málinu var frestað að kröfu stefnanda með úrskurði til 1. september 1982. Þegar aðalmeðferð málsins skyldi hefjast eftir frestinn þann 1. september, hugðist stefndi leggja fram 20 dómskjöl til stuðnings nefndri málsástæðu auk 5 annarra skjala. Að kröfu stefnanda var kröfu stefnda um framlagningu skjalanna synjað með úrskurði dómsins, en

málinu frestað um ótiltekinn tíma til aðalmeðferðar, eftir að úrskurðurinn hafði verið færður til Hæstaréttar. Úrskurðurinn var felldur úr gildi með dómi Hæstaréttar 21. október 1982 og sóknaraðilja heimilað að leggja fram skjölin. Þau voru síðan lögð fram á dómþingi 18. nóvember 1982, en þá var ítrekuð sú afstaða af hálfu stefnanda, að hann teldi nefnda málsástæðu of seint fram komna.

Samkvæmt auglýsingu samgönguráðuneytisins, dags. 15. janúar 1974 og birtri í B deild Stjórnartíðinda 28. febrúar 1974, var stefnanda veitt sérleyfi til áætlunarflugs og leyfi til reglubundins áætlunarflugs án einkaréttar á tilteknum flugleiðum frá 21. desember 1973 til 5. desember 1978 (Stjórnartíðindi, B deild 1974 nr. 17). Þann 30. desember 1977 var stefnanda veitt leyfi til flugreksturs til 31. desember 1978. Þann 4. janúar 1979 samþykkti flugráð að mæla með því, að leyfi Vængja h.f. til loftferðastarfsemi yrði aðeins veitt frá degi til dags til bráðabirgða, þangað til rekstri félagsins yrði komið í viðunandi horf að mati loftferðaeftirlitsins, og þann 10. apríl 1979 var samþykkt á fundi flugráðs, að það treysti sér ekki til að mæla með því, að Vængir héldu leyfi til loftferðastarfsemi eftir 1. september 1979.

Þann 28. ágúst 1979 birtist frétt á forsiðu dagblaðsins Vísis með fyrir-sögninni „Flugfélagið Vængir hefur ekki haft flugrekstrarleyfi allt þetta ár.“ Í greininni kemur fram, að rekstur félagsins hefði verið undir eftirliti loftferðaeftirlitsins dag frá degi og að flugráð hefði samþykkt að mæla ekki með því, að félagið fengi leyfi eftir 1. september vegna skorts á viðhalds-aðstöðu og vegna þess, að varahlutalager væri ábótavant, auk þess sem enginn flugrekstrarstjóri væri hjá félaginu, sem uppfyllti settar kröfur. Haft var eftir flugmálastjóra, að hann gæti ekki sagt um, hvort flugráð mundi mæla með flugrekstrarleyfi eftir 1. september. Í greininni var haft eftir flugrekstrarstjóra félagsins, að hann teldi, að félagið hefði öll tilskilin leyfi. Samkvæmt yfirlýsingum aðilja og framlögðum gögnum voru samningar þeirra gerðir 30. ágúst 1979.

Af hálfu stefnanda er því haldið fram, að forráðamönnum og samninga-mönnum stefnda hafi verið fullkunnugt um, hvernig komið var með flugrekstrarleyfi félagsins, og Guðjón Styrkársson kveðst hafa skýrt Kristni Finnbogasyni ýtarlega frá þessum málum um vorið 1979. Í dagblaðinu Vísí 31. ágúst 1979 var haft eftir Árna Guðjónssyni hrl., stjórnarfor-manni Iscargó h.f., að flugvélnar, sem Iscargó hefði tekið á kaupleigu frá Vængjum, yrðu áfram reknar undir nafni Vængja og að flogið yrði á flugleiðum félagsins, forráðamenn Iscargó teldu, að þeir myndu reka fyrirtækið með slíkum myndarbrag að leyfin yrðu í lagi. Kristinn Finnbogason, framkvæmdastjóri Iscargó, segir í aðiljaskýrslu sinni, að ekki hafi komið í ljós fyrr en nokkrum dögum eftir samningsgerðina, að áætlunarflugleyfi

hefði verið tekið af Vængjum, en hann kannaðist við, að Iscargomönnum hefði verið kunnugt um, að viðgerðarþjónusta á flugvélum Vængja hefði ekki þótt næg og að flugmálastjórn hefði samþykkt, að Iscargo annaðist þá þjónustu. Kristinn sagðist ekki vilja ætla forráðamönnum Vængja það, að þeir hafi vitað, að félagið myndi ekki halda áfram rekstri: „Við vorum sjálfsagt báðir undir sama þaki með það, að við höfum ekki gert okkur neina grein fyrir því að þetta leyfi ...“ Lárus Gunnarsson flugvirki, stjórnarmaður í Iscargo segir, að sér hafi verið kunnugt um, að flugrekstrarleyfin væru eitthvað ekki alveg á hreinu, en skilist, að það væri vegna þess, að vantaði forstöðumann fyrir viðhaldsdeild o.fl. Greinin í Vísi frá 28. ágúst 1979 var borin undir Árna Guðjónsson. Hann kvaðst annað hvort ekki hafa séð þetta blað eða tekið þetta sem hverja aðra æsifregn.

Samkvæmt 4. mgr. 110. gr. laga nr. 85/1936, sbr. lög nr. 28/1981, skulu málsástæður jafnan koma fram jafn skjótt og tilefni verður til. Annars kostar má ekki taka slíkar yfirlýsingar til greina, nema gagnaðili samþykki eða aðili virðist hafa þurft leiðbeiningar dómara, en ekki fengið þær. Eftir atvikum málsins virðist nefnd málsástæða hafa átt að koma fram í greinargerð stefnda skv. 106. gr. nefndra laga, sbr. 105. gr. Ekki þykir verða fallist á það með stefnda, að málsástæðu þessa megi lesa út úr þeim staðhæfingum um málsatvik, sem fram koma í greinargerð hans. Telja verður, að ástæða þessi hafi verið allt of seint fram komin, eftir að öflun sýnilegra sönnunargagna hafði verið lýst lokið og munnleg sönnunarfærsla og málflutningur skyldu hefjast þann 1. júní 1982, en jafnvel þótt málsástæða þessi hefði komi fyrr fram, virðast upplýsingar þær, sem fram hafa komið í málinu, ekki benda til, að málsástæða þessi hefði getað breytt niðurstöðu dómsins.

4.0

Samkvæmt því, sem að framan hefur verið rakið, þykir bera að fella dóm í málinu á grundvelli meginmálsástæðu stefnanda, og verða kröfur hans teknar til greina, eins og hér segir: Stefndi greiði stefnanda kr. 270.000,00 með 31% ársvöxtum frá 1. janúar 1980 til 1. júní 1980, með 35% ársvöxtum frá þeim degi til 1. apríl 1981, með 42% ársvöxtum frá þeim degi til 1. júní 1981, með 39% ársvöxtum frá þeim degi til 1. nóvember 1982, en með 47% ársvöxtum frá þeim degi til 22. mars 1983, en með hæstu innlánsvöxtum, eins og þeir verði ákveðnir á hverjum tíma, frá þeim degi til greiðsludags, auk málskostnaðar, sem þykir hæfilega ákveðinn kr. 45.000,00. Allar greiðslur fari fram gegn afhendingu hinna seldu hlutabréfa með áritun hluthafa um framsal í réttri framsalsröð til stefnda.

Hinir upphaflegu hluthafar og nafnverð hlutabréfanna eru sem hér segir:

Guðjón Styrkársson,	kr. 22.780,00
Ágústa Einarsdóttir,	“ 14.000,00
Einar Guðjónsson,	“ 1.000,00
Ferðamiðstöðin h.f.,	“ 9.510,00
Friðjón Sæmundsson,	“ 2.000,00
Jón Einar Jakobsson,	“ 3.000,00
Örn Erlendsson,	“ 5.000,00
Gísli Maack,	“ 1.000,00

Af hálfu stefnanda hafa komið fram andmæli gegn því, að félagið verði skyldað til að afla áritunar forkaupsréttarhafa á hlutabréfin, en stefnandi er reiðubúinn að gefa sérstaka yfirlýsingu um höfnun forkaupsréttar félagsins. Ekki virðist vera að finna í hlutafélagalögum eða í almennum reglum um framsal viðskiptabréfa, sbr. 23. gr. laga nr. 32/1978, fyrirmæli, sem eigi að leiða til þess, að fallast verði á kröfu stefnanda um áritun á bréfin sjálf um höfnun forkaupsréttar, og verður þessum lið í þrautavarakröfu hans því hafnað.

5.0

Frá upphafi hefur það verið meginmálsástæða stefnanda (sic), að forsendur væru brostnar, vegna þess að skuldir Vængja hefðu reynst meiri en gert var ráð fyrir við samningsgerð. Í greinargerð stefnda segir, að gifurlegar aðrar og meiri skuldir Vængja h.f. hafi brátt komið í ljós og leitt til þess, að framkvæmdastjóri stefnda hafi tilkynnt fyrirsvarsmanni eiganda hlutabréfanna, að forsendur kaupanna væru brostnar. Hins vegar var engin grein gerð fyrir því tölulega, á hverju þessi staðhæfing var byggð, fyrr en á dómþingi 1. september 1982, en eins og áður segir, hafði öflun skriflegra sönnunargagna verið lýst lokið og munnleg málsmeðferð verið ákveðin þann 1. júní 1982, en málinu frestað vegna forfalla Kristins Finnbogasonar til 1. september.

Alls hefur verið þingað 15 sinnum í málinu. Í næsta þinghaldi, eftir að stefndi skilaði greinargerð, eða þann 22. júní 1981, var málinu frestað til gagnaöflunar og munnlegs flutnings um ótiltekinn tíma, og kom þá ekki annað fram af hálfu aðilja en að öflun skjala í málinu væri lokið, en síðan hafa verið lögð fram 50 skjöl. Dómarinn boðaði umboðsmenn aðilja á dómþing 25. nóvember 1981, en þá boðaði umboðsmaður stefnda framlagningu gagnstefnu, og var málinu þá frestað í því skyni til 3. desember 1981, en þá var málinu enn frestað í sama skyni til 11. janúar 1982. Á því dómþingi kom þó ekki annað fram af hálfu stefnda en viðbót við kröfu-gerð.

Á dómþingi 26. janúar 1982 voru lögð fram 9 skjöl af hálfu stefnanda.

Lögmaður stefnanda tilkynnti þá, að hann hefði veikindaforföll fram í miðjan mars s.á., og var málinu því frestað til 25. mars 1982. Þá var málinu frestað til aðalflutnings til 1. júní 1982 og miðað við, að öflun sýnilegra sönnunargagna væri lokið, en við upphaf þinghalds 1. júní 1982 voru enn lögð fram 6 skjöl af hálfu stefnanda og 1 skjal af hálfu stefnda. Málinu var síðan frestað, eins og að framan greinir, til 1. september 1982 til munnlegrar sönnunarfærslu og flutnings, en þá komu fram mótmæli gegn dskj. 20, 24, 25, 26 og 27 sem óstaðfestum af hálfu stefnda. Af hálfu stefnanda var þá lýst yfir, að hann teldi mótmælin of seint fram komin, og lögmaður stefnanda kvaðst ekki hafa boðað vitni til staðfestingar vegna skorts á mótmælum.

Í dómi Hæstaréttar 21. október 1982 segir svo orðrétt: „Á það má fallast með varnarðailja, að sóknaraðili hafi verið úr hófi svifaseinn að afla og leggja fram skjöl þau, er kærumálið snýst um, sbr. vottorð samgönguráðuneytisins. Verður að víta þennan drátt umboðsmannsins.“

Á dómþingi 18. nóvember 1982 voru lögð fram skjöl af hálfu stefnda skv. dómi Hæstaréttar. Umboðsmaður stefnda kvaðst þá reiðubúinn til að leggja fram endurrit úr fundargerðabók Vængja h.f., en umboðsmaður stefnanda mótmælti því, að lögð yrðu fram skjöl fram yfir það, sem heimilað væri í dómi Hæstaréttar. Að svo búnu var öflun sýnilegra sönnunargagna lýst lokið, en þegar munnleg sönnunarfærsla skyldi fara fram þann 6. desember 1982, voru enn lögð fram 4 skjöl af hálfu stefnanda og 2 skjöl af hálfu stefnda.

Þessir hættir, sem nú hefur verið lýst á skjalaöflun aðilja, hafa mjög torvelað meðferð málsins. Telja verður það meginreglu réttarfars í einkamálum, að öll tiltæk skjöl, sem aðiljar hyggjast nota til sönnunar, séu lögð fram í upphafi máls, sbr. 105. og 106. gr. laga nr. 85/1936, sbr. nú lög nr. 28/1981, sbr. 1. og 3. mgr. 110. gr. sömu laga. Samkvæmt 2. mgr. 111. gr. ber aðiljum að hafa lokið öflun sýnilegra sönnunargagna áður en munnleg sönnunarfærsla og munnlegur flutningur hefjast. Ekki verður séð annað en að aðiljum hefði verið fært að færa fram öll þau skjöl, sem lögð hafa verið fram í málinu, þegar í upphafi máls og að því leytir sem ekki hefur þegar verið tekin afstaða til þessa atriðis í dómi Hæstaréttar þykir bera að átélja málsmeðferð aðilja að því er varðar skjalaöflun í málinu skv. því, sem að framan er rakið.

Þegar munnleg sönnunarfærsla fór fram þann 6. desember 1981, var lögmaður stefnanda áminntur fyrir að grípa stöðugt fram í yfirheyrslurnar, meðan lögmaður stefnda spurði vitnin. Tilefni athugasemda lögmanns stefnanda var, að lögmaðurinn taldi lögmann stefnda spyrja leiðandi og veiðandi spurninga. Nokkuð var um, að umboðsmenn beggja aðilja spyrðu leiðandi spurninga, en þó voru ekki þau brögð að þessu, að dómariinn teldi

ástæðu til annars en að beina því til þeirra að spyrja beinna spurninga eftirleidis.

Við munnlegan málflutning þann 7. desember 1982 viðhafði umboðsmaður stefnanda þessi orð um umboðsmann stefnda: „Þessi ómerkilegi lögmaður ...“ Umboðsmaður stefnda krafðist þess, að lögmaðurinn yrði vittur og dæmdur í réttarfarssekt fyrir ummælin. Umboðsmaður stefnanda baðst afsökunar og dró ummælin til baka.

Í fyrri málflutningsræðu sinni bar umboðsmaður stefnda fram þá málás-tæðu, að félagið hefði ekki fallið frá forkaupsrétti og hóf upplestur úr skjölum, sem ekki höfðu verið lögð fram, án heimildar dómars. Ber að átelja þennan þátt í málflutningi umboðsmanns stefnda.

Eftir að aðiljar höfðu lagt málið í dóm þann 7. desember 1982, var það dómtekið og dómsuppkvaðningu frestað um ótiltekinn tíma. Í ljós kom, að hljóðupptaka á skýrslum vitnanna Guðjóns Styrkárssonar, Jóns Einars Jakobssonar og Friðjóns Sæmundssonar hafði mistekist vegna bilunar í segulbandstæki, og eftir að leitað hafði verið árangurslaust sérfræðiaðstoðar við að nema skýrslurnar af segulbandinu með hljóðmögnum, var málið endurupptekið í dag skv. 120. gr. laga nr. 85/1936 og málið endurflutt, eftir að Guðjón Styrkársson hafði borið vitni að nýju. Vitnið Jón Einar Jakobsson gat ekki mætt í þinghaldinu sökum forfalla, og ekki var talin ástæða til að kveðja Friðjón Sæmundsson fyrir dóm að nýju. Efni skýrslna tveggja siðarnefndu vitnanna kemur fram í dóminum að því leyti sem þörf er talin á að rekja vitnisburði þeirra.

Við endurflutning málsins ítrekaði lögmaður stefnda þær kröfur, sem gerðar eru í greinargerð hans, og þær kröfur, sem fram komu í þinghaldi 11. janúar 1982. Aðspurður kvaðst hann ekki gera aðrar kröfur. Þykir bera að líta svo á, að hann hafi með því fallið frá kröfum um vitur og réttarfarssekt. Ekki þykja efni til að leggja þessi viðurlög á ex officio, en átelja ber umboðsmann stefnanda harðlega fyrir óþinglegt orðbragð í dóminum.

Frestun á málsmeðferð frá 7. desember 1982 til 22. mars 1983 stafar af áðurnefndri bilun á tæki og af því að ekki var fært að finna tíma til endurflutnings málsins fyrr vegna flutnings annarra mála, sem hafði verið ákveðinn.

Steingrímur Gautur Kristjánsson borgardómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Iscargo h.f., greiði stefnanda, skilanefnd Vængja h.f. f.h. hlutafélagsins, kr. 270.000,00 með 31% ársvöxtum frá 1. janúar 1980 til 1. júní s.á., með 35% ársvöxtum frá þeim degi til 1. apríl 1981, með 42% ársvöxtum frá þeim degi til 1. júní 1981, með 39% ársvöxtum frá þeim degi til 1. nóvember 1982, með 47% ársvöxtum frá

þeim degi til 22. mars 1983, en með hæstu innlánsvöxtum, eins og þeir verða ákveðnir á hverjum tíma, frá þeim degi til greiðsludags, auk kr. 45.000,00 í málskostnað, gegn afhendingu hlutabréfa með árituðum framsölum, eins og nánar greinir í forsendum dómsins.

Föstudaginn 29. nóvember 1985.

Nr. 131/1984. **Independent Factoring A/B**

(Guðjón Steingrímsson hrl.)

gegn

Útilífi h/f

(Páll A. Pálsson hrl.)

Kaup. Framsal kröfu til tryggingar. Greiðsla. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Magnús Þ. Torfason, Björn Sveinbjörnsson, Guðmundur Jónsson og Magnús Thoroddsen og Gaukur Jörundsson prófessor.

Áfrýjandi hefur skotið málinu til Hæstaréttar með stefnu 13. júlí 1984. Hann krefst þess, að stefndi verði dæmdur til að greiða sér 128.901,00 sænskar krónur með 24% ársvöxtum frá 30. nóvember 1982 til greiðsludags svo og málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Vörureikningur Scandinavian Fashion A/B til stefnda var sjö tölusettar blaðsíður. Samtala einstakra reikningslíða var aðeins færð sem lokafjárhæð í þar til gerðan reit neðarlega til hægri á síðustu blaðsíðu. Þar fyrir neðan var skráð í sérstakan reit þvert yfir reikningsblaðið áletrun sú, sem í héraðsdómi er greind, en þó þannig, að númer póstagírareiknings og bankagírareiknings áfrýjanda voru skráð í sérstakan þar til gerða reiti í horninu allra neðst til hægri. Voru þeir reitir auðkenndir með sérstökum lit og á þá